

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИИ

Бр. 10.

У Новом Саду, 31. маја 1913.

Год. VI.

САДРЖАЈ: Учитељу на посао! — Говор матурантима. — Школина декорација. — Учитељство: Срп. учит. кон-викт. — Практичне обраде: Телефон. — Из праксе: Прослава 11. априла. — Преглед књига: Archiv für die gesammte Psychologie. — Белешке. — Нове књиге. — Од уредништва.

Учитељу на посао!

Учитељу, већ је куцнуо дванаести час! Нови школски закон о побољшању учитељских берива, ступио је у живот. Тај закон нам доноси мрвице радости и много стрепње. Мрвице радости зато, јер мало, али врло мало поправља наше хуе плате! Много стрепње зато, јер се тиме наваљује „нов терет на плећа нашег сиромашног народа“. Тај „терет“ је зато осетан, јер треба да се изда на — просвету! На жалост, онда се најтеже даје. У сиромашној будимској епархији је мало, једва неколико српских општина, које су cadre обезбедити учитељска берива према новом закону. Доста ће бити сиромашних општина и у вршачкој, темишварској, па биће их чак и у „богатој“ бачкој епархији, које неће моћи удовољити захтевима овог новог школског закона. Шта значи ово, то не треба рећи ономе, ко живи од школе. Зато, без икаква претеривања, без увијања, без ласкања, сасвим отворено, од срца, искрено речено: *на враћти српског народа, алком црне и велике несреће, удара голема невоља!* Учитељу, мучениче српски! Ти бедни створе, што си научио само патити и бринути се за — другог; тргни се и сад! Скини са себе одговорност, коју носиш пред српском нејачи. Јаукни искреним болом своје раскрвављене и бедом убијене душе. Викни болно, да се од њега потресу и оне *велике и, ситне душе!* Заридај јетко и горко, нек

се најезе и они, којима је све мало и незнатно, јер у ситости својој и не појме шта је јад и глад! Заплачи се горко у име хиљаде оне јадне Српчади, која ће остати без српске књиге само за то, што се нико није за времена побринуо за њих! Заплачи се, ал не остај на томе! Тако раскрвављена срца, болом убијене душе и горким сузама напуњених очију *заиђи у сваку српску кућу. Заиђи и зајроси видовдански дарак! Сваки нек ђође; нико нек не заостане!* Јер знајте: *ко још и сад изостане, тај је свој рођени душманин!* Ми смо мали и незнатни. Зато ћемо и ми почети у малом. Наш слојан рад ће бити „memento“ за свакога. За примером скромних учитеља неће изостати нико, ко се рачуна да је пријатељ свог народа. Не треба слушати на оне, који фарисејски замерају увођењу „просветног пореза!“ Ко озбиљно схваћа ситуацију, тај ће *показати*, шта ваља радити? *Школска матица се мора створити, ако нећемо да дочекамо своју пројаси.* Учитељу, положи темељ школској матици, па ма било и од самих мрвица! Не клони, јер знај да је: камен по камен палача! Рок је кратак! До 15. септембра о. г. берива се морају обезбедити. Ко дотле не обезбеди оно, што иште нови закон, знамо, шта га чека! Зато и опет: *Учитељу на посао!* Заиђи у народ и реци му, да је српским школама куцнуо дванаести час. Од народа зависи, да их спасе.

„Ко има уши да чује, нек чује!“
Sapienti sat!

6. (19.) јунија 1913.

Justitia.

*

Учитељи су већ и до сад у безброј прилика показали да знају са самопрегором истрајати кад треба српску школу сачувати и унапредити српској народној просвети. Нема сумње да ће они и у будуће све учинити што им налаже осећај националне и културне свести. Али те свести није у довољној мери показала остала српска интелигенција и шири слојеви народа. Учитељи сами могу бити и били су и до сад јак, бедем српској школи и просвети, али је они сами не могу спасти. Ако српски народ не осећа потребу, да принесе жртве за српску школу, заман ће се учитељи напрезати да му то у једном одсудном тренутку докажу, кад му нису могли доказати у дугом низу година. Ако сав народ мисли као Спира Рајић бивши посланик на српском народном сабору, онда су школе готове. А тај посланик из народа рекао је у Сабору: „Високи Саборе, ја имам да кажем то, да ми данас врло много од нашег учитеља немамо, јер они поред ових закона уче децу у школи здраво мало српски, него их уче више мађарски“. Мало даље је рекао: „Високопоштовани Саборе! Та деца не уче више српски онолико, колико су пре учила, сасвим много мање. Ја имам то да кажем, да та господа учитељи више врше дужност на мађарском језику него на српском језику, и шта ће томе следити? Следиће бојим се то, да ће доћи општина те казати, кад тај учитељ неће да поје у нар. цркви, кад неће да служи у цркви с његовим појањем и да увећава службу божју, и кад у школи не учи децу српски него мађарски, онда ће боље бити да дође државни учитељ него да плаћамо 30, 35, 40 и 50%. То вам ја као човек из народа, ратар, препоручујем*...“

С тога би била родољубива дужност српске интелигенције, предпостављајући

да она схваћа значај српске школе кад је Спира не схваћају, да та интелигенција покаже шта уме и шта може учинити за српску школу. А кад она сва буде проникнута родољубљем браће Чеха, наћи ће се знатан део и ратара сељака који ће поћи њеним примером.

До сад је за српске школе много што шта предлагано, али мало што стварно учињено. Ако и даље тако остане, не можемо очекивати лепшу будућност српских школа, него њихову пропаст. Пропању њиховом неће ни народу сванути, него га чека и на другим линијама пропаст. Ако утопљеник у последњем тренутку своје пропасти не схваћа да пропада, и не прихвати пружену руку и не размахне снагом и сам да се избави, ко ли ће други бити крив његовој пропасти ако не сам он, са своје равнодушности и млитавотти.

Учитељи ће помоћи и учинити све што могу, али где је народ и интелигенција његова на том послу?

Та просвета и школа нису само учитељска имовина, да је они сами спасавају, него је добро целог народа, па нека је спасавају сви чланови српског народа!

Уредн. „Шк. Гласника.“

Говор матурантима.*

Др. ЛАЗА МАРКОВИЋ, Нови Сад.

Поштована Господо!

Пре него што бих прешао на прави разговор нашег данашњег састанка, морам испунити угодну дужност и најусрдније се захвалити управи ове гимназије, која је радо допустила, да вам, пред полазак у свет, у пуну слободу пријатељских неколико речи упутим. Тим чином је славна управа доказала, да је напредна, да одбацује разне предрасуде и фарисејски, лажан стид и жели, да вам и у последњем тренутку, који у овом храму науке и просвете боравите, покаже своју добру вољу и љубав, подсећајући вас на разне

* Рад срп. нар. сабора по стенограф. записницима од 2. маја, до 15. јуна 1911. Седн. XXVI, стр. 19.

* Овај говор је писац држао овогодишњим матурантима Српске Велике Гимназије у Новом Саду и Сремским Карловцима, са допуштењем гимн. управа.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

опасности за душу и тело, које ће у даљем вашем стручном образовању пред вас искривати и унапред вам дајући добар, здрав правац, којег треба да се држите, да бисте сачували чистоту своје душе и свога тела. Ја ову похвалу зато истичем, што је било управа и виших школских власти, које су без икаквог правдања и разлога забраниле, не само, да се матурантима сме шта говорити о полном животу у оном часу, када су у опасности, да сву хармонију свога живота, нехотице и необавештени, поруше, него су забраниле чак и то, да се и штампане књиге о том питању поделе међу матурантима. Такав поступак пуно права даје сваком трезвеном човеку, да таку управу и школску власт не сматра правим пријатељем школске омладине.

Поштов. Господо! Ви сте довршили науку у овом дому просвете и науке. Овај завод издаје вам сведоштво, да сте науку успешно свршили и да сте зрели, да можете похађати велике школе, на којима ћете стећи себи умно имање, стручно своје образовање. Од данас ви се ослобађате школске дисциплине; од данас сте слободни грађани; улазите потпуно у слободу. За сваки свој чин и корак од данас одговарате — ако се не судара са државним и кривичним законима — само себи и својој савести. Ја хоћу пред полазак ваш у слободу, да вам обележим задатке, које је на вас ставила природа и људско друштво и хоћу, да вам дам пријатељска упутства, како ћете те задатке добро решити.

Природи је главна тежња да живот одржи, главна јој је сврха, да све живе врсте на земљи, и биљне и животињске одржи. Као што је материја и енергија на земљи вечна, не може се изгубити, тако се ни живот, ни жива створења на земљи не могу изгубити, док год физичка могућност за одржавање живота постоји, а та могућност ће на земљи бар милијунима година трајати. Природа одржава живот и живе врсте преко две своје јаке, огромне снаге; преко два велика нагона, која је усадила као представнике својих сталних и непроменљивих закона: преко нагона за само-

одржањем и преко нагона за плођењем. Нагон за самоодржањем приморава сваки жив створ, да се као жив створ и као јединка своје врсте до крајњих граница биолошке могућности у животу и у борби за опстанком одржи, а нагон за плођењем има ту сврху, да ствара потомство слично, у главним особинама својим родитељима. Потомство се ствара плођењем, које се у природи на разне начине обавља (делењем, пуцљењем, спорулацијом, копулацијом, коњугацијом). Више биљке и више животиње имају засебне органе које стварају ћелије, које су разног сексуалитета и из њихова споја замеће се и зачиње се нов жив створ. Више животиње, у које и човек у смислу зоологије спада, имају одељен мушки и женски род, имају јединке мушког и женског рода. Сваки род има своје засебне органе за плођење, засебне полне органе, којима је задатак, да стварају оплодне ћелије, које ће се полным опћењем састати, спојити у једну оплођену ћелију, из које ће се делењем створити млада индивидуа исте врсте и после одређено дугог живота у материци матерњој родити, да се после постепено развије у зрелу индивидуу. Да би природа приморала две јединке разног рода а исте врсте на плођење, усадила је у полно зреле јединке нагон за плођењем, који је не само јак, него и неодољив и управо бруталан, да му се ни најкултурнији човек не може да противи. Акт плођења је уз то везан за сласт и уживање. Но никада се не сме заборавити, да природа ту сласт није створила за забаву и уживање живих створова. Та сласт је само плата, коју даје природа зрелим створовима, када јој помажу, да стварају потомство, када јој дакле извршавају тежњу, да живот и живе врсте на земљи одржи.

Да видимо сада, какви закони владају у природи међу јединкама једне исте врсте и међу јединкама разних врста.

Ви, Господо, из природних наука знате, да у органском свету влада еволуција, постепени развитак и да су све више живе врсте постале из неколико првобитних, најпростијих живих бића усавршавањем. Ту еволуцију у природи и ту десценден-

цију виших живих врста из нижих покреће, према Дарвину, борба за опстанак а борба за опстанак је узрок селекцији, одабирању. Оне јединке (индивидуе) једне врсте, које су јаче, снажније, боље развијене, речју које су и памећу, здравим инстинктом и физичком снагом јаче, те се одрже у животу, остале индивидуе пропадну, јер као што знате, борба за опстанак у природи је очајна, брутална, једни живи створови гоне, убијају друге и њиховим месом и крвљу одржавају себи живот. Живот је, као што каже духовити Француз Гурмон, низ убистава. У природи влада дакле, право јачега и право мудријега. Оно што је јаче и мудрије то живи, оно што је слабо, или не уме, да се прилагоди, то угине, то убију, униште и природне непогоде и живе, јаче индивидуе. Та појава је позната као селекција, одабирање у природи. Ну осим овог природног одабирања у борби за опстанак постоји још и једно друго одабирање: *полно одабирање*. Шта значи то? То значи, да у природи у којој има и моногамског и полигамског и полиандриског полног опћења, само оне мушке индивидуе остављају потомство, које су јаче, које могу своје противнике, да савладају и да после несметано оплођавају женске јединке своје врсте. Таки појави су и вама и из непосредног искуства познати (петлови, бикови, јелени и т. д.) Ви видите дакле, да је тежња природе, да што боље јединке ствара, јер те се могу у борби за опстанак боље одржати.

У природи, потомство је наследник својих родитеља и прародитеља. Потомство наслеђује и физичке и душевне особине својих родитеља и предака. Што су родитељи бољи, здравији, напреднији, тим је и потомство боље. У том погледу греба, да је и отац и мати добре каквоће, добрих способности. Права је истина она реч: ми нисмо криви за погрешке, које смо донели са собом на свет, нисмо криви за погрешке својих родитеља и прародитеља, али смо криви, дакле и одговорни за све оне погрешке, које наша деца на свет донесу.

И ви, господо, стојите под законима

природе, која ни за чију љубав не скреће са свога пута, која не одступа од својих непроменљивих закона и која казни свакога, ко хоће са њеним законима у коштац, да се ухвати. И у вама је усадила природа оба споменута нагона: нагон за самоодржањем и нагон за плођењем. Нагон за самоодржавањем гони вас, да се старате о свом опстанку и ви сте на путу, да на великим школама стечете ускоро себи оружје, којим ћете себи створити зараду, и одржати себи живот. Ну одмах после тога ће вас други природин нагон, нагон за плођењем гонити на даљу акцију. Ви ћете се до свршетка својих наука и полно потпуно развити и природа ће од вас тражити, уз споменуту награду, да јој и ви помогнете у тежњи, да одржи живот и живе врсте на земљи. Наша виша култура је обележила брак, моногамски брак, као институцију, која је позвана, да даје потомство. Ваша је дакле дужност према законима природе и према захтевима наше више културе, да после свршених својих наука ступите у брак и да оснујете породицу. Никада не смећите са ума, да вам је поред осигурања екзистенције главни идеал: оснивање породице. У породици човек налази оно, што у раду за хлебом и у јавном раду залуду тражи: наћи ће свој мир и своју тишину, свој заклон од радозналих, завидљивих погледа, наћи ће одмор, где ће тело и мозак свој одморити и освежити за даљи рад. У породици ће наћи човек оне, који су крв од крви његове, оне, који су му мили и драги, наћи ће свога брачног друга и своју децу, који су му одани, који га поштују и љубе, који га соколе на рад, који му праштају наглост, који му угађају. У породици ће наћи човек оне, којима сме отворити своје срце и разгнунути своју душу; којима сме показати своје жеље, тежње и болове. Ту ће наћи оне, који ће му бити искрени помагачи и савезници у добрим жељама и тежњама. Ту ће наћи оне, који се неће ругати и подмевати његовима боловима, него ће их поштовати, са њим их делити и бити му ублажавачи и тешиоци. Код своје куће ће наћи човек оне, који ће га веселити у бризи и дворити у болести.

Ту ће наћи оне, који ће му свећу придржати, очи заклопити; који ће му на гроб излазити, гроб му њивити, прекађивати и прелевати. У породици ће наћи оне, који ће га се сећати, који ће га благосиљати ради његових добрих дела. Породица је место, где се догађају најглавнији, најинтимнији и најпотреснији одсеци људског живота. Породица је позорица тешке борбе, жалости и среће, рођења и смрти човекове. У породици се, најзад, рађају оне велике психичке снаге, које су од огромног значаја за велике социјалне заједнице: симпатија, свест о својој дужности, осећање потребе реда и уредности, прилагођивање, мирољубивост. Тек кад оснујете породицу, господо, тек сте онда испунили све задатке које од вас природа тражи. А кад те задатке добро извршите, онда сте и своју савест умирили, да нисте без смисла, без сврхе живели на овом свету, онда сте и према свом народу испунили дужности, када сте као јак, угледан, снажан његов члан могли и себе да одржите и њему још да помажете и уз то дали свом народу себи достојне наследнике, који ће ваше бриге и ваше дужности даље моћи понети на својим плећима.

Да би сте могли што боље, што здравије потомство извести, морате имати на уму ова физиолошка правила, прво: сваки орган, који се пре потпуног свог анатомског и физијолошког развоја употребљава — закржљави и рђаво функционира и друго: свака претерана употреба ма којег органа доводи до дегенерације, до изнурености и до превременог престанка физиолошког задатка. С тога је најбољи, најпааметнији савет, који вам се може дати: *чистоћа* полног живота до брака. Та жеља није утопија. Ви још нисте данас полно зрели а за неколико година, док не свршите своје стручно образовање, ви ћете бити полно зрели, али ћете већ моћи ступити у брак. Уздржавање од полног живљења у вашим годинама и до брака није немогуће и није штетно за здравље ни једног нормалног, духом и телом здрава младића. Ако се нагон и буде јављао, лако га је племенитијим забавама и студијама потискивати. Одано проучавајте

своје студије, волите природу и похађајте ју, бавите се уметностима, утоните у дела великих људи и великих уметника и ви ћете, прво наћи необичне насладе, које ће вам целу душу оплеменили а друго, сачуваћете своју чистоту за брак и тако ћете захтевима природе, да врсте усаврши, најпотпуније и најбоље одговорити.

Ну и ако ја вама препоручујем чистоту и уздржљивост до брака, ја као човек од искуства који познајем живот са његових најинтимнијих и најмрачнијих страна, знам, да ћете ви долазити често у искушења. Мораћете се борити и са својим нагоном унутри а мораћете се борити и са искушењима и мамцима споља. Многи ће од вас можда у тој борби овда онда и подлећи. Ну ја хоћу, да вас у племенитој вам борби са разних искушењима, с поља и изнутра, и у вашој племенитој тежњи, да чистоту свога полног живота очувате, помогнем, кад ћу вам претом указати на она искушења, у која ћете у великим градовима долазити и на штете, на велике штете, које ћете имати, ако се чврстом вољом искушењима не одупрете.

Господо! Ви ћете се за кратко време развићи по разним великим градовима, да се упишете на универзитете и друге стручне школе, које ће вам дати знања, од којих ћете доцније моћи себи хлеба зарађивати. Кад одлазите у велике градове, ви пливате управо у разне вртлоге и матичњаке и ако не познајете средину, у којој ћете неколико година провести, ви лако можете страдати и унесрећити себе често за цео век. Велики градови су средишта високе културе и цивилизације, али велику културу по великим градовима прати стално слободнији и неморалнији полни живот. Што је који град већи и са већом културом, тим је у њему јачи неморал и јача проституција. Шта је проституција? То је талог друштвени, састављен од најгорих, често потпуно дегенерисаних женскиња, белог робља, које за новац нуди сваком своје тело. Морално стоје ове женске на најнижем ступњу. У њима је угнуо сваки стид и срамота и оне — ако им само

полиција за леђи не стоји — најдрастичнијим, најодвратнијим средствима драже и маме пролазнике у своју жалосну трговину. И ви млади и неискусни ћете се сваки дан сретати са тим белим робљем, које се облачи у одело, које бојама својим дречи а кројем својим показује врло много гола тела. Ваши ће се погледи сусрести са њиховим очима, које ће на вас уочљиво мигати и мамити вас. Ви ћете из њихових уста слушати речи ласкања, којима је смер, да вас к себи примаме. И ако ће многе од вас ти мигови, позиви, слатки мамци довести у искушење, особито, ако сте претходно принели жртве богу Баху, ја вас ипак молим, да се оглушите, да окренете главу од њих и да се што пре од њих уклоните, јер знам, да ће ваш састанак са њима бити за вас од велике штете.

Чувајте се проституткиња као живе ватре, јер ће се не само вапа чиста душа упрљати у додиру са њиховим страховитим неморалом, него ће вам и тело stradати. Додир са проституткињама доноси полне болести. Не варајте сами себе, да се нећете од њих заразити зато, што их лекари стално прегледају. Ту своју лаку веру можете скупо платити. Ко познаје изближе проституцију, ко изнутра познаје живот проституције, тај вам може најпоузданије рећи, да додир са њом значи исто то, што и заразити се полним болестима.

Ја ћу вам ту тврдњу одма и доказати. Истина је, да се проституткиње лекарски прегледају и да се болесне морају у болници лечити, али је истина и то, да свака проституткиња од једног до другог лекарског прегледа полно опћи са гомилом мушкараца, од којих је велика већина полно болесна.

Ако је ма само пре четврт сахата полно болестан мушкарац опћио са проституткињом, ко вам може стајати добар, да се она није полно већ заразила (јер зараза се рачуна не од оног дана, када се јасно види, већ од оног дана, када су заразне клице у тело доспеле и почеле, да се множе)? Ко вам може стојати добар, да се отровне клице вашег претходника неће на вас непосредно

пренети, ма проституткиња и не оболела? Зато вам нико не може јамчити. Но изволите и даље са мном ићи. Има прилика, када се полне болести прикрију, притаје и обичан лекарски преглед не може да нађе никаква видљива знака полне болести, а полна болест ипак постоји и ипак је исто тако заражљива, као и кад је у пуном јеку и пуном цвету. Колико ли жртвава буде тек од таквих женскиња, где је и лекар често у заблуди, где се управо његовим благословом шире болести? Ни мање нису поуздане ни оне проституткиње, које су овога часа изишле из болнице. Зашто? Ево, зашто. По где која полна болест захтева стално, стручно лечење од више месеца, па и од две и три године дана. Може ли се свака проституткиња онда излечити? Не може зато, што би држава морала две и три године дана држати у болници или у каквом затвореном простору гомилу заражених проституткиња. Израчунајте, шта то стаје? То би лечење прогутало огромне милијуне, а свака европска држава грца од трошкова за војску, науку, просвету, управу, заступства, потпору пољске привреде, индустрије, хуманих установа и т. д. Која држава има на претек милијуна? Ни једна. И зато, што држави њена финансијска снага не допушта, да проституцију стерилизира, да ју потпуно ослободи од полних болести, зато држава мора преко својих лекарских органа, да пусти проституткиње пре времена и зато често још у потпуно заражљиву стању међу свет. Зато је додир са проституцијом увек ванредно ризичан, ванредно опасан. Свака проституткиња се а пре а после зарази не само једном, него свим трима полним болестима. Многе се и по неколико пута заразе.

Ну рецимо, да ја грешим и да греше и сви они капацитети, који у својим предавањима и делима долазе до истог горког искуства. Рецимо, да су све оне проституткиње, које стоје под лекарским надзором, здраве, потпуно здраве и да не шире полне болести. А знате ли, господо, колико има таквих проституткиња, које лекари прегледају? Врло мало. Управо десети део од свих осталих про-

WWW.UNILIB.BE
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ституткиња. Међу белим робљем воде главну реч, дакле најјаче шире полне болести баш оне женскиње, које су се проститујисале а не стоје под полицајним надзором. То су *тајне* проституткиње. Њих има девет пута више, него јавних прегледаних проституткиња. Одакле се врбују тајне проституткиње? У ову врсту опасне проституције спадају многе врсте женскиња, које имају, често и привидно, друго занимање, али им је главни извор за живот тајно продавање „љубави“ или тела. Овамо спадају слушкиње, келнерице, фабричке раднице, шваље, модисткиње, штатисткиње, хористкиње, разне играчице, певачице и глумице десетог реда, разне кућевне госпођице и издавачице станова, које са сваким својим станаром ступају у интимне одношаје. Легије ових женскиња продају своје тело за новац, за уду плату излажу себе полним болестима и ванредно јако шире полне болести даље међу својим силним удварачима а и могу ширити, јер их многи траже, зато што су младе и што их многе у безазлености својој држе за „невине“ и „чисте“, а шире их понајвише зато, што нема никога, да их примора, да се лече и да се за време лечења не састају са мушкарцама.

Као што видите, господо, јавна, надгледана проституција не даје апсолутно никакве поузданости, да вас неће полним болестима заразити, а тајна проституција је управо страховит расадник полних болести. Кад је све ово истина, онда није никакво чудо, што је полни живот ђака на великим школама тако рђав, често и врло бедан. Ђаци великих школа су *ширијути* јаче заражени, него просечно сав остали свет. Једна четвртина а често и *шрећина свих* ђака је *заражена* полним болестима. Проф. Блашко у Берлину доказује статистиком ђачких болничких благајница, да се у Берлину за 4 године школовања скоро *сваки ђак велике школе зарази* једном или више полних болести. Дакле ужасна вам се слика указује.

Зашто ја вама тако мећем на срце, да се не заразите полним болестима? Чим вам само кратким и брзим потезима оцртавам невоље, пустоши и беде, које на-

стају од полних болести, вама ће се одмах отворити очи и ви ћете разумети, зашто ја хоћу, да вас сачувам полних болести.

Полне болести су плод борбе између човечјег тела и заразних клица полних болести. Клице полних болести су разне бактерије, а то су ситне, тек под микроскопом видљиве, најниже биљне врсте, састављене из једне једине ћелице. Клице полних болести живе у ткањима човечјег тела, ту се плоде и гину и са човечјег тела се преносе соковима на друге, дотле здраве људе. Човек се разболи, кад му у ткања уђу у јакој мери бактерије полних болести и стану се у згодним приликама множити. Болести настају отуда, што се бактерије почну јако множити у човечјем телу, те као страна тела изазивају разне промене на човечјем телу, а још више настају болести отуда, што бактерије и за живота пуштају из себе, као сваки жив створ, непотребне, сувишне хемијске материје, које су отрови и за околна ткања човечјег тела, а опасне су и за цело тело човечје, ако их крвна струја понесе са собом у жиле и кроз све органе и ткива човечја разнесе. Отровне су за човека и хемијске материје, које се стварају из лешина, из угинулих бактерија у човечјем телу. Док год траје борба између бактерија, између клица полних болести и човечјег тела, које се и само брани од бактерија, дотле траје и полна болест у човеку. Кад или човечје тело само својом снагом (својим контраотровима и белим крвним ћелијама, које директно хватају и прождиру бактерије) или с помоћу медицинске науке (хемијским материјама, које убијају бактерије а човечјем телу не шкоде) уништи све бактерије и њихове отрове у себи, онда се може рећи, да се тело ослободило од полне болести. Та борба између човечјег тела и бактерија је често врло жестока, упорна и дуготрајна. Често и вештачка, лекарска помоћ треба много труда, стрпљења и времена, док болесно човечје тело ослободи заразних бактерија. Што год лечење доцније почиње, тим обично и дуже траје и неких пута тек уз веће штете

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

оболелог човечјег тела може да пође за руком.

Полних болести има три врете: Капавац (гонореа, трипер), мека рана (шанкер) и француска болест (врѣнга, господска болест, сифилис или лусе). Мека рана нема јачег социјалног значаја, и ако за болесника значи гомилу непреспаваних ноћи, низ непрекидних болова, гнојења у жлездама, која се операцијом, сечом хируршког ножа могу у ред довести. *Капавац* је већ далеко гора и љућа болест. Већ прва његова појава је доста хучна: јаки болови, грозница, напони, слаба глад, брзо мршављење, несанице. Капавац не прави само гнојавно запаљење у мокраћној цеви, него напада и све остале врло важне делове полних органа. Може, да уништи и полне жлезде и због тога мушкарци остају неплодни, штури. Кад се такви ожене, немају деце. Што су многе породице изумрле, што нису оставиле потомства, крив је често капавац. Таке изумрле породице су чист губитак за цео наш народ. Капавац може и да се рашири и даље од полних органа. Може, да нападне бешику, бубреге, бубрежне карлице. А то су све тешке, озбиљне, дуге, а често и смртне болести. Капавац може, да и зглавке нападне и због тога се зглавци укоче, не могу, да се савијају, те не могу, да врше ону задаћу, коју им је природа одредила. Таки болесници остану често и сакати у зглавцима и због те сталне мане морају многи и свој позив, да мењају, напуштајући своју каријеру и све лепе изгледе на успех. У таку незгоду често долазе, на пример, официри, који морају телом бити потпуно здрави. Узмите, да се незгода деси, као што се врло много пута и деси, да млад војнички часник са најлепшим изгледима за будућност и напредак у војничкој струци добије таку ману у зглавцима. Шта то значи? Значи, да се један млад живот, који је врло много обећавао, порушио, пропао. Тај сиромашак мора, да напушта поље, на којем се могао високо попети. Мора, да пређе на другу струку, у којој је последњи и где га нови другови и колеге попреко гледају, јер се утутнуо, угурао

у њихов ред и потискује оне, који су се за ту струку од почетка спремали.

Код многих болесника се капавац притаји, болови се изгубе и болесник мисли, да је оздравио. Не питајући лекара, напусти даље лечење и почне даље полно живети или се и ожени. И шта буде онда? Одговор је лак. Будући, да се није излечио, него је само у самообмани и заблуди, да се излечио, шири своју болест даље и преноси ју на сваку женску, па ма то била и његова млада жена, коју је из љубави, из правог, истинског одушевљења изабрао за свога вечног пратиоца и друга у борби за живот и заједници за стварање потомства. Јелте непријатна ствар? Ја одмах уз то могу додати: и врло страшна ствар, јер је капавац код женскиња далеко озбиљнија и далеко опаснија болест, него код мушкараца. Кад се капавац увуче, као што се врло брзо и радо увлачи дубље у полне женске органе, начини праву пустош. Уништи не само полне жлезде, него крај сталних, врло жестоких болова, особито о месечном чишћењу, запали и трбушну опницу, гомилу разних гнојења начини у трбушној дупљи, одели полне жлезде од материце и тако закрчи, и потпуно загуши пут природног одлева женских зрелих јајцади. Жена ослаби, увене, усахне, смежура се, збаба се, љута, пакосна, пре времена изгуби своју свежину, своју младост и сваку вољу за животом. Често јој никоје друго лечење не помаже, него тешка, велика операција, при којој се сви заражени, загнојени и разорени полни органи морају у целини из тела, да исеку. Жена се мора, да устроји и тиме је престала бити полни створ. Капавац је од жене начинио бедно, разрушено створење, којем је затворен пут к сластима, којем је одузето оно, за чим свака жена највише и с правом уздише: *материнство и материнске радости*, а то су оне радости које сваку жену праве свецем, то су оне радости, које одржавају човеков род на свету и то су оне радости, које се брину, старају за невинашце новорођенче, док га не изведу на пут, док од њега не начине човека, који се уме даље сам у животу борбом

WWW.UNILIB.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

држати и са својим, по срцу изабраним другом стварати, нова поколења обасипајући их истом љубављу и пожртвовном нежношћу, какву је и он у добу своје младости и немоћи од своје родитељке примао.

Капавац може и на очи, да се пренесе и често и вид да угаси. Капавац често може, да се пренесе и на очи невиног детенцета, које се овог часа оделило од матерње утробе, где је лежало, непосредно под мајчиним срцем. Много и много дете је горко и скупо платило не своју погрешку, него погрешку свога једног или оба родитеља. Много дете је видом својим, једним од највећих блага и добротинастава на свету, платило не-савесност својих родитеља. Ослепило је, угасио му се вид, то најсавршеније и најкорисније чуло. Кад помислите, шта значи у вечитом мраку живети, не познавати сјај, шаровитост, дивне прелеве и хармонију боја, не познати рођај и за-пад сунчев, не познати плаво небо, не познати дивно море, горе, златно пшенично класје, које цео род људски храни, не познати сребрне потоке, набујале реке и сликовите слапове, не познати ни један вајарски, неимарски и сликарски умотвор, који осећајну људску душу испуни сретном мишином, слашћу и побожношћу, кад на све то помислите, ви ћете видети, како празан и уд живот мора дете да проведе на овом лепом, дивном свету и то не са своје најмање кривице, него са кривице оних, који су се лаке памети уплели у величанствени посао природе, која хоће, да плођењем одржи и усаврши све живе врсте. Не мислите, да су случајеви слепоће код деце ретки. У по гдекојим заводима за слепе могло се поуздано установити, да је до 70% страдало без своје кривице, страдало је од капавца својих неопрезних родитеља.

Како је страшно погледати на слепа човека и како страшне морају бити муке и брига савести код ијоле осећајних родитеља, кад им се растумачи, да су својим нехатом и својом кривицом бацили своје рођено дете, крв своје крви и кост своје кости у највећу беду, коју су кривоци и људи без душе, дивљаци упо-

требљавали, да своје противнике казне највећом казном, коју opakота, мржња и злоба може измислити.

Француска болест је у пустошењу свом још гора и страшнија болест. Ова болест врло брзо улази у крв и напада, руши, разједа, уништава све органе, сваки делић човечјег тела. Дебеле књиге говоре о току и разним штетама ове болести. На медицинским факултетима по два и три професора и велик кадар приватних доцената предаје медицинарима пустош ове једне једине болести. Нема ни једне једине гране медицинске науке, која се у свом раду не срет са овом болешћу, јер она засеца и у унутарње, и у кожне, и у очне, и у болести грла, носа и слуха и у болести живаца, живчаних средишта и у болести разума и душе. Француска је болест првих столећа, када се у Европу, по свој прилици из Америке, пренела, била акутна, жестока и нагла болест, као и данас још колера, куга, скрлетина, врућица и често се смрћу свршавала. С временом јој се само ток променио. Снага јој је и данас још врло голема, и ако јој је ток спор и дуготрајан. И крај систематског, сталног и стручног лечења траје по 3—4 године дана, а код оних, који се не лече или пре времена прекину лечење, може и по 20 и 30 година да траје и да буде за болесника сталан извор патње, материјалних издатака и беде а за његову породицу и околину сталан извор заразе, дакле, страха и несреће. Француска болест је баш зато опасна, што се после првих појава на површини коже и слузних покожица носа, уста и ждрела врло брзо изгуби из вида. Али се не изгуби сасвим, него се само *дубље* увуче у тело и крв човечју. Ну зато је и даље заражљива и вапредно опасна и то преко пљувачке, сокова полних жлезда и других сокова човечјег тела.

Што је француска болест старија, тим све дубље улази у тело, и тим све веће штете чини човеку. Позне ране и позна разаравања костију, органа и чула могу праве наказе да начине од човека, да се свет згледа за њим и да бега од њега, као од губавих и проказаних. Многи

изнуре пре времена и пре времена подлегну или овој болести или другој каквој болести, која друге здраве људе не би могла сатрти, али њих ослабљене, измождене, коси као оштра коса меку травку. Баш зато је француска болест и најопаснија што се утаји, прикрије. Болесник поверује, сам себе наговори, да се излечио и улази у брак. Такав брак показује још страшније боје, још страшније слике. Невина, млада жена, која се до брака одржала у чистоти, прилази са светим узбуђењем свога младог срца и чистих страсти свом изабранику и често већ при првом загрљају прими у себе ту опаку, страшну и ружну болест. И на њој почне цветати тај бурјан од болести. И на њој се јављају низови гадних појава те болести. Ускоро остане тешка. Болест јој под срцем убије млади и нејаки заматак и она неразвијено своје дете побације из себе излажући свој живот опасности, да јој се од разрањавање лешине зачетог детета отрује крв, да ју, младу и невину, смрт својим палошем пре времена посече. Ну ако се дете живо на свет и донесе, носи са собом већ расцветану болест свога оца или семе француске болести, које ће се доцније расцветати и као перзонифицирана, оличена савест немо, али ипак речито прекорава свога родитеља, који га је већ у матерњој ложници унесрећио.

У дугом току француске болести сви органи, сваки део тела су у опасности, да се разрију и угину. Ну од свих тих силних врсти болести, којима је мати француска болест, најжалосније изгледају болести главних живчаних средишта: сушење кичмене мождине и прогресивна, поступна узетост, лудило или мрак људске душе (*paralysis progressiva*). Сушење кичмене мождине направи од болесника немоћно створење. Не може, да иде, прикован је за место, где га метну, потребит је сталне неге, пушта пода се и мокраћу и изметине своје, губи вид, тоне у вечити мрак, у слепоћу. Парализа је још гора, јер је и за породицу далеко опаснија. Парализу одма не може породица, да опази. Паралитичар на почетку своје болести почне без икаквог

логичног разлога нагло, да купује које-какве скупе а кроз непотребне ствари, неразумно потписује менице, спаљује вредносне папире и уложне новчане књижице. И док се утврди, да је болесник оболео од неизлечиве душевне болести, дотле је можда сву своју крваву муку и тековину дугих година профућкао. И тако се онда цела породица подели на две стране. Болесник се креће у лудницу, из које се жив и здрав никад неће вратити а здрави се крећу у прошњу или у надницу и службу, да траже горка хлеба.

Ово су, господо, читаве потресне трагедије, којима је писац француска болест, удружена са лакомишљеношћу и неразбором људским.

Ја нисам зато износио те црне слике и велике трагедије пред вас, да вас плашим. Не. Те трагедије заиста постоје у животу и понављају се и понављаће се, све дотле док год људи не буду у савесности својој потпуно строги и док се кроз људе не пробије осећај оне *велике одговорности*, коју човек има према свом невином брачном другу, према својим ближњима и према свом потомству, које је наследник његових телесних и душевних особина. То наследство треба, да су добре, напредне особине, које му даје снаге за тешку борбу у животу а не разоравање снаге, одузимање сваког оружја још у матерњој утроби. То је рђаво наследство, то су лоши, невредни наследници, који не вреде, не значе ништа за човечанство, за поједине народе. Њихов долазак је терет, баласт за расу, јер су неспособни за борбу око опстанка. То су ти што се деру на сва уста, да им држава и друштво помаже и то су ти, које разне болести прво покосе.

Родољуби и филантропи могу само искрено желети, да се оваки наследници што ређе јављају на свету, на попришту племените међународне утакмице.

Шта је закључак из овога до сада реченога? Ништа друго, млада браћо, него чист и здрав полни живот. Уздржите се до брака. Сачувајте своју чистоту тела и душе, да изађете чили, ведром чела, са чистим срцем, без потај-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNI...

них уједа своје огорчене савести пред онај невини створ, који је за вас чувао своју чистоту и који са светим узбуђењем и јасним пламеном својих племенитих страсти излази пред вас, који треба, да га водите кроз опору, очајну борбу живота, који треба да се с његовом душом стопите у једну свежу, појачану, оплеменену душу, који треба, да с њиме у чистом, врелом узбуђењу дате живота новом човеку, новом покољењу. То покољење ће моћи на својим здравим плећима понети оно тешко народно бреме, које и ви данас сутра треба, да примите на своја млада, али снажна плећа.

Питате ме, може ли се очувати чистота? Може се. Не мора бити то потпуна анатомска чистота, али треба, да очувате чистоту својих страсти и искренности. Сувишну снагу и енергију своју, која вам преостаје иза студија, употребите на челичење тела спортовима, купањем, пливањем, гледањем уметничких позоришних представа, слушањем хармоничних звукова класичне музике, посматрањем великих уметничких дела вајарских, сликарских и неимарских, обожавањем и честим излазом у природу, која вам је најдивнији калејдоскоп лепоте, проучавањем дела генија лепе књижевности и науке. Чувајте се бога Баха, који спаваљује животињске страсти, који успаваљује савест и морал, који гони из вас срамоту и страх и улева у вас лудо јуначење и беснило, да вас тим лакше увуче у глиб, у пећине греха и болештине: у проституцију. Будите јаки и чврсти. Уздигните се над оним, што је у вама инстинкт, оно, што вас враћа животињској заједници, из које смо се дугим културним радом издигли. Будите господари својих нагона и поглавито полног нагона. Не дајте, да вас води и вуче, куда хоће. Својом чврстом вољом станите му одлучно на пут и вратите га у мрачну јазбину, у којој се скрива. Ако вас ипак надјача, не јурите у грех, него идите прво код пријатеља свога, код лекара, који ће вам дати бар какво такво оружје, да не страдате. А ако страдате опет одма лекару, јер само брза и стручна помоћ може вас зла спасти и

вратити вам здравље. Слушајте лекара као свога најпоузданијег саветника и пријатеља, па ћете се сачувати од оних и за гледаоце страшних трагедија, које сам вам мало час дочарао пред очи.

На крају смо. Кад вам за ваш долазак овамо изричем своју топлу захвалност, молим вас, да моје пријатељске речи, речи једног вашег сународника, примите к срцу и да их се што више држите. Жеља је и ваше управе и моја, да у вртлогу греха и блуда останете телом здрави и душом чисти и да, наоружани стручним знањем, дођете у свој народ, да се ожените и оснујете породицу, да сваки засебно будете мали грађини и за себе и своју породицу, и за наш напавени народ. Само кад сте и духом богати и телом јаки, онда вредите и себи и својима и само онда вредите и народу, који вам је дао име, крв, језик, предања, обичаје, тужну прошлост и уздање у сјајну, лепу будућност! Сретно и здраво!

Школина декорација.

(Продужење расправе: **Наш народ и његова просвета**).

(Свршетак.)

Ако, дакле, правилно, без оптимизма разаберемо свој положај у данашњем друштвеном склопу, а када смо увидели, да смо остављени сами себи, мада смо ми, народни учитељи, многе „величине“ и групе својски потпомагали, а оне нас оставиле на цедилу и данас нас се одричу за оно мало пролазна популаритета, морамо сви без разлике, млађи и старији прегнути, да себи помогнемо и олакшамо. А ми то можемо, само ако хоћемо. А то нам је тиме лакше, што огромној већини села, варошице, у којој живимо и радимо, није лакше.

Ја знам другова, којима је добро, па му је за сталешку борбу све равно до Косова. Али и тај, ма да награђен, или се стицајем околности нашао у бољим приликама, има јада и бриге са декорацијом и можда тим више, што боље стоји. Није ни мени лоше, али тежим за тим, да са друговима извојујемо положај у

друштву и школи и себи, имену своме који нам приличи и према горе и доле Зато морамо сви у коло и борити се, док не дођемо у положај учитеља у другим напредним земљама. Нешто сам већ навео о начину борбе. *Ми морамо најпре васпитавати људе за нашу декорацију, који ће после сами увидети, да ће најбоље служити своме имену, поносу, народу, ако помажу наш рад и наше стање, или се неће ни примати, него пустићи нас саме, у нашем раду. Дакле, оне ће саме од себе престати и неће многе установе, као декорација оваква, каква је данас, ни улазити у школске законе, нити ће им се дати каква власт.*

Ја сам то већ донекле у своме учитељевању и постигао, а и неки другови. А народ? Лепо се навикао.

Учитељ је учитељ. Људи смо сви. Али, ми у многим чему не смемо бити као други људи, бар у опхођењу са другима. У нама мржња и нерасположење других према нама, не сме изазивати мржњу према другима. Злоба, пакост, освета у учитељској души, само је страшно оружје против њега. И све да нас те страсти и разацињу, ми смо по *положају своме немоћни*, да икоме натрунимо, јер то није учитељски. Ми имамо велико оружје у одликовању других, јер смо по своме положају, образованости приступачни за свако друштво, скуп. понижавати и ако можемо, не смемо; Та шта чини само читање једног апостола, облачења у стихар, похвала деце, куће, дома! И стотину других прилика. Разаберимо само слабости људеке, којима смо и ми подложни, око нас, а имајмо на уму, да свако има у себи, па и најокорелији наш противник људског поноса, неко у већој, неко у мањој мери, а свако воле и зреле поуке, савета, утехе, лепог опхођења према себи. И према томе удесити свој рад. Један првак у месту, гонио је учитеље на сваком кораку. Ако су узели у заводу коју честицу, или били изабрати у надзорни одбор, да коју мраку заслуже, он им није дао честица, изјурio их је из одбора! Рече, то није за њих, то је за трговце. Нисмо се љутили. Таква му је природа.

Тако је навикао. Учитељи су га и даље лепо поздравили. Био је и председник црквене општине. Дошао патријарх. После званичних здравица, устани учитељ и наздрави главом своме непријатељу. И — после не може бити боље. Ишао нам је на руку, где је само могао. (Држимо да није исправно подлазити глупој сујети. Ур. „Шк. Гл.“)

У интерес група, појединаца, не дирајмо, нити на штету једних, да помажемо друге, јер тада нема успешне борбе за наш рад и наше интересе. (И о овоме би се дало много што рећи. Ур. „Шк. Гл.“) Особито се морамо чувати странчарства.

Школа је чиста социјална установа. Учитељ је школа. Као такви, схватимо наш положај у друштву, па ће нам борба бити лакша. Човек је у друштву сваки добар, предусретљив, док не дирнеш у његове личне интересе, било материјалне или интелектуалне са недоличним начином. Многи је учинио за општу ствар, па и нашу сталешку, када се употребио извештан, добар начин.

Морамо бити у свему чисти као голубови, а обазриви као змије — рекао је наш учитељ Исус Христос. Учитељ мора бити донекле и политичар у оваквом данашњем друштву у опхођењу, особито према непријатељима својим, школе и народне просвете. Мора бити пун самозатаје, самопрегора. Многу горку мора да испије. Мора се добро чувати, да не ствара странку у месту, против других, јер ће у другима створити непријатеље. Једном речи, мора се са врлинама таквим оспособити, да у своме месту као децу, води са којим другим честитим и угледним чланом општине, људе у школским одборима, црквеним скупштинама, општинским заступствима напредку, да служе и напредку школе и свога села. Зато се учитељ мора вечито спремати, много читати, да узмогне не само у своме школском раду, него и са својом спремом у питању интереса његових сељака, у привредним, и другим друштвеним питањима импоновати. Таквим својим радом, оснивањем певачког друштва, читаонице, земљорадничке задруге, јавним предава-

њима и т. д., једном речи радом на народном просвећивању изван школе, а штедећи осетљивост својих сељана сваке бранже, обезбужаће већину и с тима, као непробојним зидом опколити оне, неизлечиве себичњаке, огрезле у страстима, нагонима, те му неће моћи шкодити. Тада ће јењавати и онај груби инстинкт материјализма, те ће нам помоћи и народ, да дођемо до својих права. (На то ћемо још дуго чекати. Ур. „Шк. Гл.“) Онај, који се сасвим повуче, о томе нико не води рачуна, и над њим се натресају и они најлошији.

Знамо сви, шта се у општини догађа. Како се ту све намешта уметничким начином, само да се народу одврати поглед од оног главног, што ће се догодити. Наполеон, када се хтео прогласити за цара, дао је имитирати страшно убијство једног грчког великаша са целом породицом. Тај је догађај обратио позорност целог Париза. И док се грађанство забављало тим догађајем, он се прогласио царем. И по селима, варошицама, неки надри-политичари, ради својих себичних циљева, створе против кога какав догађај, само да га омаловаже, осрамоте, убију му углед. Ми се тога морамо добро чувати. Није нам потребно, а ни достојно нас, народних учитеља, да изнашамо гласове против тих и тих личности у месту, као што нам није потребно, да се држимо једне странке, па да мрзимо противнике, који нам можда ништа зло не учинише. Ми имамо друго, помоћно оружје у рукама. Народне прославе, светковине, јавна предавања и т. д. с којим ћемо народ задобити, а друга средства, ласкања инстинктима, па и манама, као што то други раде, не смемо. Ми ћемо тиме одвратити народ од начина данашњег у цркв. скупштинама, одборима школским и т. д., те ће он служити као члан друштва тој установи у смеру, да се унапређује опште добро, кога не може бити без обезбеђене школе и њена мирна рада.

Тако ћемо им бити путовође и њиховом и нашем добру. Где је све повучено у овоме смеру, па и учитељ, ту пламте страсти, лична, бескорисна борба на пропаст народа и нас у њему.

Знам и ја, да ће и поред оваквог нашег рада имати школа и учитељи доста непријатеља у огрезлим материјалистима, себичњацима, људима, које руководе у јавној борби страсти из било којих разлога, али се са њима не ћемо морати борити ми, него спремни наши апостоли, и први ће бити немоћни.

Зар не видите, у каквом се то обиму постигло на једном пољу, на коме је учитељство отказало само кулучење, када га онако нападоше без разлога и стида? Ту се народ није дао завести.

Најпосле, ми смо апостоли свога народа, а такви морамо и остати. Будемо ли радили овако, одрећи ће се многи функција за које нису дорасли, а који се приме, би ће наши помагачи, као што је то већ у многим местима, те су учитељи опроштени борбе и раде мирно своје послове.

Да се постигне једнообразност у оваквом раду, потребне су наше чврсте, озбиљне организације, у којима ће сваки орно и вољно вршити своју дужност.

Па шта је боље? Да ли уз до данас малу награду вршити свој посао у једу, распри, бризи и посити ипак велику одговорност пред Богом и историјом, или вршити посао без једа, брига. И да ли ћемо пре доћи до побољшања свога материјалног и правног положаја као ситничари, који смо се дали завести страстима неколицине својих на површину изашлих сељака и варошана, пошли можда истом струјом, изгубили се, изједначили са селом, варошицом, или као светионици на узбурканом мору страсти, злих навика, да доказујемо народу пут к спасењу?

Када ћемо боље импонирати свима и сваком? У коме случају ћемо стећи већег угледа и постати фактор, с којим ће се рачунати?

Оружје нам је правда и истина, а та и данас на концу побеђује.

Још ово. Дошао сам у прво своје село. Школа трском покривена, непато-сана. Свађа међу такозваном сеоском интелигенцијом. Шишање ратара по ка-јишарима са стране. Сељаци запуштени. Али, верујте, у сваком селу има разбо-ритих људи. Многи је као војник прошао

света и видео — као некад Рељковић — у свету напретка. С њима сам почео. Завео светосавске беседе, пев. друштво, предавања. Било је годинâ борбе. Задобио сам свештеника, једног трговца, и друштво је бивало све веће. Сада сам изишао с планом, да се зида школа. И — зида се једна, после друга. Доби се после и месни доплатак од 200 К. То ми је лепа успомена. Па и данас, овде, оставља ми школски одбор све на вољу, па и избор учитеља. „Ви ћете имати с њиме највише посла, па бирајте по вољи“, говоре. Да. Није само код мене тако, него већ има приличан број општина и у другим крајевима. Ваљда ће доћи време, када ће свуда бити тако, ако сви прави родољуби у месту буду тако потпомагали школу и учитеље, као што су мене и признајем, да без њих не би ово постигао. Све с људима, рече лепо Лазаревић.

Декорација, декорација! Да ли ће овако радити и остала наша интелигенција? Дај боже. Тада ће и школе и све установе пропевати. Има богатих наших општина земљом, новцем, који гомилају, да се покажу са штедњом, а школа пропада... И остаће црквена општинска добра, а народа ће нестати, ако не узима добро уређену школу. Ено нам таквих места на периферијама Српства у Угарској. И цркве су још ту и цркв. земља, а народа нема, јер није *на време* имао школу.

Декорацијо школска! Зар четир Чивутина у селу могу наградити прив. учитеља са 2400 К плате, а једно српско село не може?! Када ће и наши сабори рећи народу одлучну реч, да свако село може уредити своју школу, опскрбити учитеља, а не извијати да се не може, ради оно мало популаритета за — изборе! Хајде почнимо ми, па ће ваљда и други за нама?

Ириг.

Стеван Радић.

Учитељство.

Српски учитељски конвикт одржаће своју редовну годишњу скупштину у четвртак 27. јуна (10. јула) о. г. у 10 сах. пре подне. За скупштину спремљен је и одштампан извештај

из којег се види, да је стање и напредак овога завода у току ове године било овако: Имао је 11 добротвора који су до сад у већим свотама приложили 91.000 К., осим тога имао је три почасна члана и 129 чланова оснивача учитеља, који су исплатили своју чланарину, уз то још 412 чланова помагача који су приложили веће своте 1200, 1100, 1000, 600, 500, 400, 300, 200, 134, 130, 120, 100 круна. Од чланова оснивача осим напред поменутих, умро је 21 члан који је исплатио своју чланарину а у току уплате умрло их је 13. 12 чланова оснивача који још уплаћују чланарину дугују 1943 К 60 а 14 чланова помагача који још уплаћују, дугују 900 К.

Мушке деце било је у конвикту 81 а женске 35.

У току године примање је било овако:

Готовина из шк. 1912—1913. год.	К 1864·48
Од чланарине оснивача	„ 1382·60
Од чланарине потпомагача	„ 2494—
Од уплате питомаца	„ 43233·50
Од добровољних прилога	„ 1686—
Од свечарских прилога	„ 32—
Од дужника	„ 929—
Од улога с каматом	„ 16138·25
Од разних прихода	„ 553·14
Свега:	К 68312·97

Издавање:

На плаће и хонораре	К 3236—
На храну	„ 24568·44
На порез, осигурање и оправку куће	„ 4171·14
На намештај и посуђе	„ 493·06
На поштарину и штампу	„ 158·88
На осветљење	„ 809·79
На дрво и угаљ	„ 2145·20
На одачарину	„ 127·82
На апотеку	„ 79·38
На прање рубља	„ 1771—
На отплату дуга с каматом	„ 9259·42
На улог	„ 18208—
На 21 д. II. емисије Учит. д. д. „Натошевић“	„ 1071—
На разне издатке	„ 686·91
Готовина за 1913—1914. шк. год.	„ 1526·10

Свега: . . . . . К 68312·97

Друштвено имање било је на крају школске год. 1912—1913. овако:

1. Готовина у каси 30. јуна 1913.

WWW.UNILIB	године	К	1.526·10
У	2. На улогу	"	7.579·25
Н	3. Опрема и намештај	"	5.000—
И	4. Неуплаћена чланарина осни-	"	1.943·60
В	вача	"	900—
Е	5. Неуплаћена чланарина потпо-	"	230.000—
Р	магача	"	2.200—
З	6. Кућа у Новом Саду	"	5.000—
И	7. 44* комада деоница „Нато-	"	500—
Т	шевић“ учит. д. д. по 50 К	"	180—
Е	8. Дар г. Исидора Спасојевића,	"	
Т	јеромонаха Привине Главе	"	
С	9. Поклон г. Евгенија и гђе Пе-	"	
К	тронеле Думче из Сентан-	"	
А	дрије 4 % државне ренте у	"	
Б	вредности	"	
И	10. 1½ акција Српске Штедио-	"	
Б	нице у Вел. Бечкерку	"	
Л	Свега:	К	254.828·95

Дуг је био:

1. Централном Кредитном За-	К	57.000—
воду у Новом Саду	"	5.309·65
2. Фонду дра Натшевића с ка-	"	3.000—
матом	"	
3. За водовод	"	
Свега:	К	65.309·65

Према томе:

Имање је	К	254.828·95
Дуг	"	65.309·65
Чисто имање	К	189.519·30

Из овога се види да ова наша учитељска установа лепо напредује и олакшава родитељске дужности многим учитељу који би без олакшица, које овде има, или с тешком муком или никако могао издржати школовање своје деце, а и знатан број неучитеља под повољнијим условима у овој школи издржава своју децу, него што би то иначе могао. Уз то су деца овде и под бољим надзором и у погледу владања и успевања у науци.

И кад је све то тако онда је чудновато, да од 50 вероисповедних учитеља, једва има 50 чланова оснивача, а од 1000 Срба учитеља на општинским школама у Угарској и Хрватској, једва има 75 оснивача. Ово је једна крајње лоша сведожба о нашој сталешкој свести. А докле год тако буде тако ће нам и ићи како нам сад иде.

* Од ових деоница 3 комада су поклон г. Александра и Марије Коњовића из Бач-Брестовца; 4 комада поклон г. Косте Драгосавца, учитеља из

Практичне обраде.

Т Е Л Е Ф О Н .

I. Предspreма: Ми можемо за кратко време далеко отпутовати. Помоћу чега (на чему)? (На жељезници.) Како се разносе писма и пошиљке брзо у разна места? (Жељезницом.) Ако вечерас предамо овде у месту писмо на пошту, сутра пре подне биће већ у Будимпешти. Ко га тако брзо однесе? (Жељезница.) Где кад треба да нека порука оде још брже, него што је жељезница може однети. Шта се ради кад неко оболу у кући, па треба брзо звати лекара? (Брзојави се или телефонира.) Кад у кући умре отац или мати а деца нису у месту или је син у војништву, како се зове кући? (Брзојавом, телефоном.)

II. Циљ: Данас ћемо разгледати како се телефонира.

III. Обрада: а. На друму од нашег села до П. стоје високи ступци. За чега су ти ступци? (Ступци за брзојав.) Чиме су спојени ти ступци један за другог? (Жицом.) Ова жица зове се спроводница. Овом жицом пушта се једна снага коју сте ви често видели као муњу кад је буре. Та снага зове се електрицитет. (Написати и увежбати.) Та снага нам послужи и кад телефонирамо. Како пролази муња кроз ваздух? (Врло брзо.) Исто тако брзо иде и ова снага жицом што је на брзојавним ступцима. Она пређе за један секунд 60.000 миља. (Увежбати.) Где се свршује један крај од жице спроводнице? (На нашој пошти.) Где се свршује други крај жице спроводнице? (На пошти у П.) Која су места спојена жицом спроводницом? (Место Б. и П.) Шта је, дакле, потребно кад хоћеш да телефонираш из једног места у друго? (Оба места морају се спојити жицом спроводницом.)

Скупљање: Кад хоћеш да телефонираш из једног места у друго, шта прво мора бити удешено? (Поновити горње.) Како су спојена оба места? (Жицом спроводницом.) Где је жица утврђена? (На високим ступцима.) Како се зову ти ступци? (Ступци за брзојав.) Реците сад редом све што смо чули о удешавању телефона? (Кад хоћу да телефонирам из једног места у

Кусоња у спомен евом пок. оцу Драгосаву и пок. матери Анђелији; 2 комада поклон гђе Јулијане Беквалац из Ст. Футога за спомен пок. мужа јој Јована.

друго, морају прво оба места бити спојена жицом спроводником. Жица је утврђена на ступцима за брзојав.)

б. Ко је од вас био на пошти, видео је у поштарској соби један мали сто, на којем стоји једна справа, за коју је утврђена једна зелена узица (гајтан). Ко је то видео? (Биће више деце.) Ова је справа важна при телефонирању, а зове се *шелефон*. (Написати и увежбати.)

О овој ћемо справи сад учити. (Учитељ црта телефон у већој размери на школеској табли.) Ево један сандучић, жут (мрк) је и шупаљ.

Шта видимо на телефону? (Један сандучић.) Од чега је начињен. (Од дрвета.) Какав је? (Жуте боје и шупаљ.)

Скупљање: Реците, шта смо научили о сандучићу на телефону? (Сандучић је од дрвета, жуте је боје и шупаљ.) У сандучићу има једна гвоздена шипка. Та гвоздена шипка је магнет. Магнет је гвоздена шипка која може гвожђе да привуче. Горњи крај магнета омотан је или испреплетен оловном жицом. Крајеви од оловне жице су на доњем крају телефона утврђени завртњима. На крају оловне жице утврђена је једна зелена узица (гајтан.) Ова узица спојена је са жицом спроводником.

Шта има у сандучићу телефоном? (Једна гвоздена шипка.) Како се зове та шипка? (Магнет.) Шта је магнет? (Магнет је гвоздена шипка која може друго гвожђе да привуче.) Чиме је омотан горњи крај магнета? (Оловном жицом.) Где су утврђени крајеви оловне жице? (На доњем крају телефона.) Чиме су утврђени? (Са два завртња.) Шта је утврђено на крају оловне жице? (Зелена узица.) Са чиме је спојена узица? (Са жицом спроводником.)

Скупљање: Реците, шта смо научили о магнету у телефону? (Магнет је у сандучићу телефоном. Горњи му је крај омотан оловном жицом. Крајеви су му утврђени на доњем крају телефона. На крају оловне жице утврђена узица. Она је у вези са жицом спроводником.)

Над магнетом у телефону има мала плоча од гвоздена лима. Она је велика као петокрунаш, а дебела као дебљи папир. Између те плоче и магнета има празно место велико као један филир.

Шта има изнад магнета у телефону? (Плоча од гвоздена лима.) Колика је? (Као

петокрунаш.) Како је дебела? Као јачи табак артије.) Шта има између магнета и плочице? (Празан простор.) Колика је велики? (Као један филир.)

Скупљање: Реците шта смо научили о гвозденој плочи у телефону? (Плоча је над магнетом. Велика је као петокрунаш а дебела као јачи табак артије. Између магнета и плоче има празно место велико као филир.)

Над гвозденом плочом има један заклопац који је удубљен као точир. А у средини заклопаца има рупа велика као дводесетак (од 20 филира). Кроз ову рупу може се лепо видети гвоздена плоча. Може се и дотаћи малим прстом.

Шта има изнад гвоздене плоче у телефону? (Заклопац са удубљењем као у точира.) Шта има у сред заклопаца? (Једна рупа.) Колика је? (Као дводесетак.) Шта се види кроз ту рупу? (Гвоздена плоча.) Шта се још може учинити кроз ту рупу? (Може се гвоздена плоча дотаћи малим прстом.)

Скупљање: Шта смо научили о заклопцу телефоном? (Заклопац стоји над гвозденом плочом и удубљен је као точир. У средини има једну рупу која је велика као дводесетак. Кроз ту рупу може се јасно видети гвоздена плоча.)

Над отвором у заклопаца има у телефону још једна лула од гуме; кад се у њу дува чује се звук као из децеје трумбете. Њоме се даје знак најближој станици кад неко хоће да телефонира.

Шта има над отвором у заклопаца? (Лула.) Од чега је начињена? (Од гуме.) Какав се глас чује из ње, кад се у њу дува? (Глас као из децеје трумбете.) На што је та лула? (Да се њоме јави најближој станици, да хоће неко да телефонира.)

Скупљање: Шта смо научили о лули у телефону? (Лула је намештена на отвору од заклопаца. Кад се у њу дува чује се глас као из децеје трумбете. Њоме се јавља најближој станици да хоће неко да телефонира.)

Главно скупљање: Које смо све делове прегледали на телефону? (Сандук, магнет, гвоздену плочу, заклопац и лулу.) Опишите поједине делове! Испричајте шта све има телефон! (Телефон има дрвени сандук. У њему је утврђен магнет. Магнет је на горњем крају омотан оловном жицом. Крајеви жице утврђени су завртњима за доњи крај телефона.)

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

На крајевима оловне жице утврђен је један гајтан, који је спојен са жицом спроводницом. Над магнетом има гвоздена плоча велика као петокрунаш а танка као обична артија. Између плоче и магнета има мало празно место. Над гвозденим плочом је заклопац. Он има отвор као точир. Кроз тај отвор може се лепо видети плоча. Над заклопцем има једна лула, кад се у њу дува чује се глас као из дечје трумбете.)

в. Кад смо видели како је телефон удешен, сад ћемо видети како он ради. Кад ударимо руком о сто на којем је просуто мало песка шта ћемо опазити? (Чућемо звук и видећемо да се зрна песка покренула.) А шта ћемо опазити кад гудалом превучемо преко жице на вијолини (ћеманету, егедама, гуслама?) Жица ће затрептати и чућемо звук. Шта мора бити кад постаје звук којег ми треба да чујемо? (Ствар која ће дати звук мора се покренути (затрептати, задрхтати) и звук треба да допре до нашег слуха.) Шта више сваки глас који изговоримо покрене ваздух, а то кретање шири се брзо и то са 333 m у секунду. Шта бива кад звук дође у наше ухо? (Он покрене бубањ те затрепти.) А шта буде после тога? (Бубањ пренесе трептање на унутрашње ухо и на жице за слушање, ови посе звук у мозак и тако сазнамо реч или говор.)

Скупљање: Реците како постане оно што чујемо? (Кад се додирују две ствари постане звук. Ако он допре до нашег уха, покрене бубањ. Бубањ пренесе трептање на унутрашње ухо и на жице за слушање; живци носе звук у мозак и тако сазнамо за звук.)

Исто тако бива и на телефону. У чега говоримо на телефону? (У шкољку.) Куда допре звук од изговорене речи? (На гвоздену плочу у телефону.) Шта ради таласање звука са танком гвозденим плочом? (Покрене је.) Чега ће се дотакнути плоча кад затрепти, ма се и најмање покренула? (Са врхом или полом од магнета.) Брзим додиром плоче са полом од магнета мења се непрестано снага у магнету. Шта ће изазвати магнетска снага у савијутцима жице, којом је магнет омотан? (Изазваће магнетско-електричну струју.) Куда ће даље ићи магнетско-електрична струја? (У гајтан и у жице спроводнице.) Шта ће, дакле, бити између места са којег се телефонира и оног куда се телефонира? (Оба се морају спојити жицом спроводницом.) Шта мора, дакле, бити и на оној другој станици? (Телефон.)

Докле ће ићи електрична струја? (До телефона на другој станици.) Шта ће радити електрична струја на другој станици? (Она ће и тамо кренути гвоздену плочу да затрепти.) Затрептана плоча ће и у другом телефону дати исти так глас као и ова у првом. С тога ће се на другој станици по звуку познати глас а и онај ко говори.

Скупљање: Реците како постане говор у телефону на другој станици? (Кад се у шкољку телефонску говори, тада таласи звука покрену гвоздену плочу. Својим непрестаним трептањем она се додирује са полом магнета. Тиме постају електричне струје у оловној жици. Оне иду кроз гајтан и жицу спроводницу на другу станицу и стварају исте промене и на плочи оног телефона. Тако морају постати и тамо исти таласи звука и исте речи и гласови као и на првој станици.)

IV. Закључно скупљање: Опишите сад још једанпут телефон.

Реците како постаје говор на другој станици помоћу говора са првог телефона.

Оп. Закључно скупљање може се и писмено извести.

Из праксе.

ПРОСЛАВА II. АПРИЛА.

Намера ми је изнети слику о држању ове прописане државне светковине.

Да не бих — како год — пао у ту немилу погрешку, да изађем пред децу сваке године једним и истим „говором“, тако сам удешавао, сваке године, да говорим о другој „теми“. Наравно, да те све „теме“ могу бити у оквиру онога, што садрже у себи закони, који су донесени 11. априла 1848. године. Ево, дакле, како сам ове године говорио:

Децо! Пазите на мене. Сад ћу вам казати, какав је данас дан и, за што га ми славимо?

Слушајте овамо!

У једном месту је живео један стар човек, кога су сви људи звали: чича Тима. Тај чича Тима је био тако јако стар, да је већ једва могао ићи. Чича Тима је имао једног унука, који се звао Златоје. Златоје је ишао у IV. разр. српске основне школе. Добро се учио. Кад год је из школе дошао кући, а он је узео књигу, па је читао пред дедом. Стари чича Тима се радовао, што му је унук тако

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

добар. Још више се радовао томе, што му је Златоје све читао, што год је учио. Чича Тима је све то слушао, чисто је гутао. На једаред тек чича Тима рекне:

— Еј синко, благо теби, кад можеш ићи у *српску* школу!

Један пут је Златоје добио једну декламацију за св. Саву. Он је опет отишао пред деду, да му прочита декламацију. Кад је деда чуо песму о св. Сави, а њему засијају сузе у очима, па му се отуд скотрљају низ старе образе. Кад је песма била готова, а стари деда загрли свог унука, па му опет рекне:

— Еј, синко мој, благо теби, кад можеш ићи у *српску* школу, па читати овако лепе *српске* песме.

После тог, једаред баш пред Цвети, дође Златоје кући сав радостан. Стане пред деду, па му рекне:

— Видите деда! Добио сам да читам апостол на Цвети! Слушајте само, како га већ и знам мало.

Деда је слушао, а Златоје је тако лепо читао, као какав певац! Деда га је похвалио. А Златоје тек рекне:

— Слушајте само како знам и „опшчеје“! Сад у суботу ћемо ићи да носимо „врбицу“! Но, само да Бог да лепо време! Ал ће то бити лепо, кад сви запојимо „опшчеје“! То ће се чути далеко! Чак ћете и ви чути. Нека, бар да нас чујете, кад већ не можете ићи с нама и ви!

Чича Тима је све то слушао и радовао се. Тако се радовао, да се и заплакао од радости. Кад је то видео Златоје, а он запита деду:

— Јел те деда, а за што ви плачете?

Деда Тима му рекне:

— Плачем синко зато, што се радујем, кад те видим, како лепо учиш и колико знаш. Еј, благо теби, кад можеш ићи у *српску* школу. Ето гле, како си онде научио *српски* читати, *српски* декламовати, читати апостол па појати! Ето, сад ћеш и на врбицу. Баш си срећан, кад све то можеш.

Златоје рекне:

— А за што да сам срећан? Та, ето сва деца могу то исто да науче, што и ја. А зар ви нисте то учили? Зар ви, деда, нисте ишли у школу?

Чича Тима почне говорити овако:

— Седи синко до мене, да ти деда каже,

како је било онда, кад сам ја био тако мали, као ти. Е мој Златоје, онда није било тако, као сад; онда је био други „закон“. Мој отац је био сиромаша. Није имао ништа; није имао ни земље, ни куће, ни волова, ни коња, ни свинчета; није имао чак ни пилета. Он је морао другом да ради и то за бадава. Морао је радити код једног великог господара, који се звао спаја.

Златоје запита деду:

— Јел те деда, нијел то био „немеш“, што се српски каже: „племић“?

— Јесте; добро си погодио — одговори му деда. Ето и то знаш!

— Е па знам ја то, деда! Нама је то приповедао наш „господин“.

— Ето видиш, зато ми је увек и жао, што нисам и ја могао ићи у школу, тако, као сад ти. Онда је, синко тако било: ко се родио у сиротињској кући, тај је морао остати сиромаша. Ма како био добар и mudar, није могао изучити ништа. Морао је остати сиромаша. А онај, који се родио у „господској“ кући, тај је остао господин, па ма како да је био неваљао, или ма ништа не знао.

— Богме, деда, то баш није право — рекне мали Златоје. Наш „господин“ нам увек каже: „Колико ко зна, толико и вреди“. Е, па за што онда, да је добар сиромашак гори од неваљалог господског сина? То није право. Нас је учио „господин“, да је и сам Исус тако учио, да су сви људи пред Богом једнаки!

— Е, мој синко, пре није било тако! Но, ал то још није ништа! А како је било тек онда, кад је мој деда био дете? Онда је тек било зло. Онда је био такви „закон“, да је сваки морао бити католик. Ко год је био друге вере, тог су мучили. Сваког су наговарали, да остави своју веру. Ко то није хтео, тог су затворили, па му нису давали јести. Кад су га тако намучили, а они су га извели на поље, па су га питали: „Хоћеш ли оставити своју веру?“ Ако је казао, да неће, а они су га онда оковали у ланце. На тим оковима је било клинова. Кад су му стезали окове на рукама, клинови су му се заболи у месо. Тако су га дуго мучили и питали су га: „Но, хоћеш ли оставити своју веру?“ Ако је опет казао, да неће оставити веру, онда су га метнули у точак, па су му онде искрхали

кости. Ето, тако је мени приповедао мој деда; тако је онда било.

Златоје се сав ознојио, што се бојао од овако страшне приповетке, па се убрише од зноја и рекне деци:

— Но деда, то је било страшно!

— Богме синко здраво страшно! одговори чича Тима.

— Јел те деда, а за што сад није тако, као пре?

— Е, па зато, синко, што су сад други закони! Сад су бољи закони, јер су у њима каже:

„Сви су људи једнаки!

Све су вере једнаке!

Никог није слободно мучити, ни дирати због вере.

Сваки може бити такве вере, какве хоће.

Ко год хоће може се учити. Нема више немеша ни јобађа.“

— А од кад су ови бољи закони? запита Златоје.

— То је синко од „буне“, „48.“ год. Онда сам ја био момак. У то време је био цар Фердинанд. То је био стриц овог нашег цара. Тај цар Фердинанд је дао те добре законе. Ето видиш синко, од то доба смо сви на миру. Зато ја увек кажем теби, да си срећан, што сад можеш ићи у школу. Ти сад можеш учити *српску* књигу. Можеш ићи у *српску* цркву. Слободно можеш славити *српски* Божић, Ускрс, врбицу и др. Све то пре није било. Зато ја и плачем, што се радујем, да ти сад све имаш. Ето видиш, како је сад добро време и како су сад добри закони. А чуо си, како је било пре?

— Богме, деда, пре је било зло. Фала Богу, што је сад овако!

— Богме синко, то је било зло. Не дај Боже да се икад поврати то црно време!

* * *

Ето, децо, сад сте чули, какви су били закони пре! Онда су мучили људе због вере. Сад тог више нема. Онда је било немеша и јобађа. Сад ни тога нема. Сад и од највећег сиромашка, ако се труди и мучи, може бити и највећи господин.

Па, децо, јел добро, што су данас такви закони?

Ето, видите, те добре законе је, баш на

данашњи дан, дао краљ Фердинанд V. То је био стриц нашег краља.

Какав је краљ био Фердинанд V. зато што је дао такве законе?

Ето, децо, зато ми и славимо данашњи дан, јер смо на тај дан 11. апр. 1848. год. добили те добре законе.

После је тај краљ Фердинанд захвалио, па је после њега дошао за краља, садањи наш краљ. Како се зове наш краљ? И под овим краљем су остали ти добри закони. Зато је и наш садањи краљ, добар краљ. Е, па зато, што је он добар краљ, устаните децо, па ћемо отпојати његову песму. Молићемо се Богу за њега, да га Бог поживи још дуго. — Појаћемо: Спаси Господи!

* * *

За што славимо овај дан?

Ко је дао те добре законе?

А ко је оставио те законе до данас?

Е, децо, али тако није у свакој земљи, као овде код нас. Има и таквих држава, где је и данас онако, као што је било онда, кад је чича Тима био мали.

Е, па зато, што смо ми у такој земљи, где су оваки закони, нек изађе Пера, па нека лепо декламује песму о нашој домовини.

(Један ђак декламује.) А сад децо опет устаните, па ћемо сви отпевати песму:

„Домовино!“

(Деца певају).

* * *

Тиме је, ето, завршена скромна школска свечаност, на коју су били позвати чланови месног школ. одбора.

На овај начин (уверно сам се) деца с пажњом прате читаву „прославу“, тако, да се многи сећају по неких речи, које су чули и лањске године. Сваке године се укратко спомену сви донесени закони. Но опширније се говори тек само о једно-два! То је зато добро, да не би деца сваке године слушала једно и исто. Тако би, на послетку, могли дочекати то, да нам она унапред „суфлирају“ наш „говор“.

Осим „интереса“, много више би патило овде учитељев углед.

* * *

Ако сам ма само и толико успео, да овим послужим двојници-тројници, ја сам своју цњл постигао.

1. мај 1913. год.

Justitia.

Преглед књига.

Archiv für die gesammte Psychologie. Herausgegeben von Dr. E. Meumann und Dr. W. Wirth.

Приказује Др. Паја Р. Радосављевић — Њујорк.

Heft 3—4.

F. Rose: Johann Georg Sulzer als Ästhetiker und sein Verhältnis zu der ästhetischen Theorie und Kritik der Schweizer. Бодмер и Брајтингер скицирали су (у 1727. г.) план за систематску поетику; да се план остварио, Баумгартен би га антиципирао и естетика би имала друкчију историју. Додуше, најближи приступ реализовању налази се у истину у Сулцеровом делу: *Allgemeine Theorie der schönen Künste*, које није било публиковано све до 1771—1774. (и ако се Сулцер том теоријом служио још у 1764. г.), а за овим је дошло: Лесингов: *Laokoon* (1766.), *Dramaturgie* (1767—1769.) и *Emilia* (1772.), и Гетеов *Goetz* (1773.). Сулцер није симпатисао нови покрет; и његов лексикон, и ако је много употребљаван, сматран је још одмах на почетку као нешто застарело и јако се осуђивало. Аутор налази уопште, да је Сулцерово место у историји естетике просто место „*ehrbaren Handwerkmaister, der nicht ganz ohne Verdienst war*“, и ако је његова независност и оригиналност, особито у области психологије, била већа него што се то обично држало.

Frñ. von Renauld: Über reflexive Sympathie, mit besonderer Berücksichtigung der Verpflichungsfrage. Проблем људских односа („*der Beziehungen der Menschen untereinander*“) може се решити само тако, ако живот човечији поделимо у две периоде, који се респективно доминирају са инстинктом (прирођеним пагоном) и разумом. То се различито узимало у историји филозофије. Јум (Hume) беше први, који је покушао да то реши у духу рефлексне симпатије („*the minds of men are mirrors to one another*“ — „духови људски су огледала једно напрема другоме). Ми постајемо свесни о егзистенцији бића аналогни нама помоћу емпатије, што се у главном оснива на импулзу

имитације; ми комуникујемо и схваћамо идеје са постепеним растењем говорне функције. Но, комуникација може бити тројак природе: комуникације мисли (суђења, концепција), воље и тежње. Списатељица се нарочито бави другим начином комуникације, чију психологију она обрађује (на темељу плана анализе сугериране од њезиног разликовања инстинкта и разума) под рубрикама прости комуникације воље, и комуникације воље за опредељену сврху (команда и интердикт; обично и свечано обечање; контракт).

(Наставиће се.)

Белешке.

Деоничари нове емисије учит. д. д. „Натошевић“ позивају се да уплате за остале рате за своје деонице. Дванаеста рата је за старе деоничаре К 3·50 по једној деоници, а за нове К 4·50 по деоници.

„Српски учитељски конвикт“ у Новом Саду примио је у јуну о. г. од: г. *Спасоја Томића*, учитеља у Шиду 20 К чланарине. — Од гђе *Маре*, удове дра *Мише Михајловића* из Ср. Карловаца две друштвене обвезнице у вредности 20 К као поклон. — Од г. *Димитрија Марјановића*, равн. учитеља у Буковцу 15 К чланарине. — Од г. *Владимира Љ. Стефановића*, трговца у Новом Саду 102 К чланарине. — Од г. *Јована Седрамца*, пароха у Нарти 102 К чланарине. — Од „*Натошевић*“ учитељског деон. друштва у Новом Саду 60 К прилога.

Српски учитељски конвикт у Новом Саду држаће редовну скупуштину у четвртак 27. јуна (10. јула) 1913. године у 10 сати пре подне у дворници српског учитељског конвикта, са овим дневним редом: Пре скупуштине у 9 сати свечан парастос покојним добротворима и члановима конвикта у св. Николајевској цркви. 1. Оверовљење чланова. 2. Отварање скупуштине и помен мртвих. 3. Извештај председников за школску 1912—1913. годину. 4. Извештај благајников о рачунима за школску 1912—1913. годину. 5. Извештај прегледачког одбора о рачунима за школску год. 1912—1913. 6. Прорачун за школску годину 1913—1914. 7. Предлози одборски. 8. Евентуални предлози појединих чланова. 9. Избор

питомаца и питомица. 10. Избор часника и управног одбора. 11. Избор прегледачког одбора и тројице чланова за оверовљење скупштинског записника. — У Новом Саду, 17. (30.) јуна 1913. год. — Одбор. — Уочи скупштине, у среду 26. јуна (9. јула) о. г., у 5 сати после подне држаће се одборска седница.

Г. г. учитељима, учитељицама. Препоручитељима шегрта одобрава се: 1. У име поштарине 2 круне за сваког ваљаног шегрта, кога течајем једне године пошаљу Привреднику. 2. Оној господи, која преко 10 шегрта у години пошаљу, за сваких 10 шегрта још по 50 круна. 3. Ономе, ко од свију у години дана највише пошаље, још 300 круна, другом 200 круна, а трећем и четвртом по 100 круна. Највећи успех, а тиме и највећа одликовања постигла су за 1912. годину ова господа: Душан Попара К 386, Душан Умљеновић К 280, Миливој Ст. Ђурчић К 174, Милован Дејановић К 172, Јован Микић К 172. А за годину 1911. постигла су следећа господа највеће успехе и највеће награде: Петар Рибар К 454, Адам Гравара К 342, Пајо Драгић К 240, Никола Вујић К 178, Душан Умљеновић К 178, а за 1910. годину исто тако господа: Душан Радовановић К 382, Раде Боснић К 278, Марко Поповић К 172, Пајо Рибар К 170. Сад треба одмах слати све ђаке који ваљају, нека се журе у раду и напретку. И од сад ће се тачно бележити од куд је дошло више ђака.

Библиотека Матице Српске издала је ову објаву: Јављамо члановима Матице Српске и свима пријатељима књиге и просвете, да је Библиотека Матичина с набавком нових штељача добила више простора за смештање

књига, те је тако и употреба књига у Библиотеци олакшана. Матица има преко 100 часописа и периодичних издања разне садржине (заступљене су ове струке: књижевност, уметност, филологија, историја, археологија, богословија, педагогија, друштвено просвећивање, право, статистика, економија, природне науке, хигиена и т. д.). Ови часописи стоје у нарочитом одељењу и читачи их могу у *Библиотеци слободно* узимати на прегледање и читање. У засебном одељку су смештене реалне енциклопедије, атласи, речници и друге ручне књиге и читачка публика их може у *просторијама Библиотеке* такођер *слободно* узимати на употребу. Библиотека је отворена од 9—12 пре подне и од 3—6 после подне. У то доба је приступ у Библиотеку допуштен сваком без ограничења. — Управа Библиотеке.

Нове књиге.

Ђока-Пуђа Робинзон, приповетка за младеж са 6 слика. Написао Д. Ђурић, учитељ. Цртао М. Ђурић. Ц. 50 фил.

Извештај о срп. вел. гимназији у Новом Саду за шк. год. 1912—1913.

Извештај о срп. вишој девој. школи у Панчеву за 1912—1913. год. Саставила Дан. Илић, управитељица.

Извештај о срп. учит. конвикту у Нов. Саду, за шк. год. 1912—1913.

Разредница суботичких срп. основних школа за шк. год. 1912—1913. Саставио Богдан Свирчевић управитељ.

Нови Србин, часопис српске уједињене омладине у Угарској. Уређује Одбор. Бројеви 5—10. Свеска за јануар до јуна 1913. Цена 1 К.

ОД УРЕДНИШТВА.

Г. В. В. у М. Издаћике у 11. броју.

Одликована
златном медаљом
за ревност
од Његова
Величанства
НИКОЛЕ I.
Краља и Господара
Црне Горе.

Одликована
златном медаљом
за ревност
од Његова
Величанства
НИКОЛЕ I.
Краља и Господара
Црне Горе.

Прва творница искључиво свих срп. прав. цркв. утвари, певачких, соколских и свију других друштвених застава и барјака

Луке К. Алексијевића, Нови Сад.

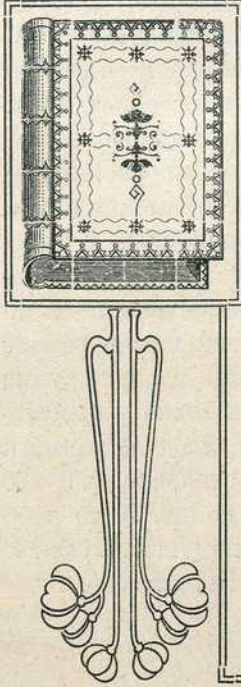
Препоручује најновије ратне слике са Балкана у величини 32×42 см. и 40×50 см. — на артији у масним живим бојама колорисане као и аерохтекарте на велико и на мало.

Препоручује срп. историјске слике као и све потребне црквене утвари.

На захтевање шаље ценовник бадава и франко.

Наруџбине се шаљу на адресу: 10—20

Luka K. Aleksijević, Novi Sad — Ujvidék — Hungaria.

КЊИГОВЕЗАЦ И ПРОИЗВАЂАЧ

≡ КАРТОНА ≡

ДОМИЊИК БАРТ

НОВИ САД, Зрињи Илона улица број 15,
☛ Телефон број 314. ☚

стално имаде на стоваришту трговачких књига као и осталих за разне забелешке у свакој величини, кутија за женске шешире од 80 ф., поштанских и кројачких кутија од 50 ф. на више, које су практичније од кофера, јер су лакше и врло јаке. Картона на захтев по мери. Наручбине са стране прима и поштом их отправља брзо и јефтино. Повез књига најмодерније извађа, на захтев шаље мустре у куће, и презима све у ову струку спадајуће галантериске послове, које најтачније под гаранцијом извађа.

Препоручује се штованој публици, молећи за што обилније наручбине.

Стовариште намештаја

Менрат Л. и Син.

НОВИ САД, ул. Кошут Лајоша 46—48.

У новосаграђеној модерној згради
има највећи избор сваковрсног

НАМЕШТАЈА.

Стално има изложбу потпуно намештених соба.

Опрема за удаваче у свима ценама.

Основано 1843. г. Телефон бр. 87.

Велики избор тепиха, завеса и застирача и свих ствари за намештај.

8—20

„Школски Гласник“ излази у Новом Саду 15. и 30. дана сваког месеца осим јула и августа. Стаје на четврт године 2 К или 2 — динара. Огласи се рачунају по 6, 5 и 4 К од четвртине стране, и то ако је оглас ивицао у листу 1 пут или 1—5 пута или 6 и више пута. Рукописи и преглата пиљу се на: **Уредништво „Школског Гласника“**, Нови Сад (Ujvidék, Hongrie). Рукописи се не враћају.

Издаје и уређује: Тока Михајловић, учитељ.

Молимо да се при набављању робе по овим огласима позовете на „Школски Гласник“.

Награда за децу!

Споменак разних годишта у дивот корицама са златорезом стаје само К 2:50. Ванредно лепа и јефтина награда за добре ученике о школским испитима.

Разашиље

Учит. књижара „НАТОШЕВИЋ“
у Новом Саду.

ОСНОВАНО 1838.

35 ОДЛИКОВАЊА

ПЕЛИКАН-БОЈЕ
ГИНТЕР ВАГНЕРОВЕ
УМЕТНИЧКЕ и КЕМИЈСКЕ
АКВАРЕЛ БОЈЕ,

по оцени првих стручњака недостижне су у погледу чистоте, јасности и употребе при мешању.

ГИНТЕР ВАГНЕРОВИ
ТЕЧНИ ТУШЕВИ

признати су као најбољи производ и стекли су светски глас.

ГИНТЕР ВАГНЕР,
(GÜNTHER WAGNER)

Hannover und Wien X/I.

Поштованом
учитељству
нарочите
олакшице

Ц. и кр. прив. творница
америчких нотагових

Хармониума

РУД. ПАЈКР И ДР.

У Краљевом Граду (Königgrätz) Чешка.

Хармониума с педалом оба система у свакој величини за школу и за учење. — Цена од 130 К на више. — Петогодишња јамчевина. На отплату од 8 К. — Шиле се франко на последњу станицу. — Ценовници са сликама бадава и франко.

9—20

СТОВАРИШТЕ

Фабрика намештаја Николе Дусинга

Ханска улица бр. 1. У НОВОМ САДУ, Телефон бр. 184.

до Сиротишта Марије Трандафил.

Препоручује своје велико богато и снабдевано стовариште намештаја, у разним израдама и јефтним ценама.

Велики избор простирача, завеса и ћебета.

Препоручујемо нашу новосуређену

РАДИОНИЦУ С МАШИЈАМА

Солидна послуга!

Јефтине цене!

